

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

ДИРЯВКО НАТАЛІЯ ФЕДОРІВНА

СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРОЯВ ФЕНОМЕНУ ЩАСТЯ

Спеціальність: **053** **«Психологія»**
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма **Психологія**
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня **магістра**

Науковий керівник:
**САМОЙЛОВ Олександр
Єжиєвич,**
доктор психологічних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила ПРИСНЯКОВА

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

Людмила ПРИСНЯКОВА

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ДИРЯВКО НАТАЛІЇ ФЕДОРІВНИ**

1. Тема роботи: «Сприйняття та прояв феномену щастя».
2. Науковий керівник роботи: доктор психологічних наук, професор кафедри Самойлов Олександр Єжиєвич. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: отримання вікових та гендерних кількісних показників, які свідчать про динаміку феномену щастя на життєвому шляху особистості.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
 - проаналізувати літературні джерела та психологічні дослідження по сприйняттю феномену щастя;
 - конкретизувати підходи до дослідження психологічної категорії щастя;
 - підібрати методики адекватні предмету і меті дослідження;
 - провести емпіричне дослідження та здійснити його аналіз;
 - сформулювати та провести корекційну програму;
 - здійснити висновки і пропозиції.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олександр САМОЙЛОВ

Здобувач вищої освіти _____ Наталія ДИРЯВКО

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Дирявко Н.Ф. Сприйняття та прояв феномену щастя / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія»). ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

Сутності феномену щастя у вітчизняній соціології та соціальної психології ще не ставало предметом спеціального вивчення, незважаючи на те, що до недавнього часу воно досить часто згадувалося в соціально-філософських і соціально-політичних деклараціях. Звичайно, феномен щастя насилу піддається строгому визначенню та вимірюванню. У зарубіжній соціальній психології проблема щастя як задоволеності життям привертала увагу багатьох дослідників. Найраніша анкета, присвячена з'ясуванню джерел щастя, була проведена на початку століття американським психологом Дж.Б. Ватсон. Пізніше, на початку 1940-х років, відомий психолог Е. Л. Торндайк склав список факторів задоволення життя, які він назвав «умовами хорошого життя». Однак ці ранні роботи були ізольовані і не поклалися на широку практику строгих соціально-психологічних досліджень. Ця практика розвивалася в розвинених західних країнах лише в останні десятиліття. У вітчизняній науці явище щастя досі потребує обширного вивчення, що підтверджує актуальність теми курсової роботи.

Історія експериментальних досліджень на щастя ще не довга, оскільки ця галузь виникла відносно недавно. У 1960-х роках американські дослідницькі організації почали ставити людям питання про щастя і задоволення. Це призвело до появи ранніх класичних творів. Серед них: «Модель людських турбот» Кантріля (The Pattern of Human Aeces, Cantril) - міжнародне опитування 23,875 респондентів; «Структура психологічного благополуччя» Бредберна (The Structure of Psychological Weil-being.

Bradburn), в якому були використані результати дослідження, проведеного Національним центром дослідження думки (NORC); «якість американського життя» Кемпбелла, Конверса і Роджерса (The Quality of American Life, Campbell, Converse, & Rogers) — робота в рамках дослідницького центру Мічиганського університету. У 1967 році Вілсон опублікував рецензію на літературу про щастя в психологічному бюлетені. У 1984 році Діллер повторив цю роботу, оновлюючи рецензію в 1999 році (Diener et al). Галлап та інші організації, які вивчають громадську думку, провели подальші дослідження, і не тільки в Америці: так, в Європі, в рамках програми «Євробарометр», опитали країни спільного ринку.

У 1974 р. засновано журнал «Дослідження соціальних показників» (Social Indicators Research), в якому з'явилося багато матеріалів що цікавлять нас аспектам. У виданні «Особистість і індивідуальні відмінності» (Personality and Individual Differences) стали публікуватися статті на тему індивідуальних відмінностей у сприйнятті щастя. Журнал «Психологія особистості та соціальна психологія» (The Journal of Personality and Social Psychology) також став розміщувати на своїх сторінках статті про щастя. У 1999 р. був створений журнал «Дослідження щастя» (Journal of Happiness Research), редактор якого - Венховен. У 1994 р. цей дослідник випустив свій об'ємний тритомник «Кореляти щастя» (Correlates of Happiness), де заново проаналізовані 630 найбільших досліджень з усього світу. Канман, Дінер і Шварц підготували інший об'ємна праця «Основи гедоністичної психології» (Foundations of Hedonic Psychology, Kahneman, Diener, & Schwarz) , що базується на результатах відбулася в Принстоні конференції і містить глави щодо більшості областей в дослідженні щастя.

Щастя — одна з вічних тем гуманітарного знання, з часів античності воно слугувало предметом філософських досліджень. При цьому важко уявити щастя як предмет строго наукових і ще більш настільки експериментальних досліджень. Однак поняття щастя людини вивчається в багатьох науках: Соціології, філософії, психології.

Щастя — образне поняття, що описує стан людини, як духовного, так і матеріального. Щастя так важко знайти і зберегти, бо вимагає наявності високих якостей у людини, а особливо чистоти, оскільки тільки той, хто чистий, незмінний. Люди роблять помилку думаючи, що вони можуть бути щасливі, підтримуючи нижчі стани свідомості: Ненависть, ревнощі, жадібність. Звичайно, ви можете бути щасливі після того, як ображаєте свого сусіда, але потім починаються турботи, ви не можете спати мирно, і щастя йде геть. Отже, це не було справжнім щастям. Справжнє щастя дуже високе - де панує гармонія, чистота і любов. І людина вже несе це щастя всередині себе. Це щастя знаходиться в області саморозвитку людини і самоактуалізації. Аналізуючи всі можливі «атаки» щастя, можна думати, що воно там, але тільки як хвилиний момент, якщо саме щастя полягає в задоволенні потреб і запитів людини, і це довготривалий стан задоволення, якщо воно полягає в відчутті самореалізації. Проблему щастя можна сформулювати в двох аспектах: По-перше, як проблему мотивації в житті, по-друге, як проблему розвитку і становлення особистості. Це дві сторони одного процесу. Психологія стане по-справжньому гуманістичною лише тоді, коли вона дивиться на проблеми щастя через об'єктив особистісного зростання.

Внаслідок даного факту ми обрали наступну тему дослідження «Психологічні особливості сприйняття феномену «щастя»».

ABSTRACT

Dyryavko N.F. Perception and manifestation of the phenomenon of happiness / Qualifying work for obtaining an educational degree "master" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

The essence of the phenomenon of happiness in domestic sociology and social psychology has not yet become the subject of special study, despite the fact that, until recently, it was quite often mentioned in socio-philosophical and socio-political declarations. Of course, the phenomenon of happiness is difficult to rigorously define and measure. In foreign social psychology, the problem of happiness as life satisfaction has attracted the attention of many researchers. The earliest questionnaire devoted to finding out the sources of happiness was conducted at the beginning of the century by the American psychologist J.B. Watson. Later, in the early 1940s, the noted psychologist E. L. Thorndike compiled a list of life-satisfying factors he called "good living conditions." However, these early works were isolated and did not rely on the broad practice of serious socio-psychological research. This practice has developed in developed Western countries only in recent decades. In domestic science, the phenomenon of happiness still requires extensive study, which confirms the relevance of the topic of the course work.

The history of experimental research, fortunately, is not long, since this industry has arisen relatively recently. In the 1960s, American research organizations began asking people questions about happiness and pleasure. This led to early classical works. Among them: *The Pattern of Human Affects*, Cantril, an international survey of 23,875 respondents; *"The Structure of Psychological Well-being"* by Bradburn, which used the results of a study conducted by the National Opinion Research Center (NORC); *The Quality of American Life* by

Campbell, Converse, & Rogers is a work within the University of Michigan Research Center. In 1967, Wilson published a review of the literature on happiness in a psychological bulletin. Diller repeated this work in 1984, updating the review in 1999 (Diener et al). Gallup and other public opinion organizations conducted further research, and not only in America: for example, in Europe, as part of the Eurobarometer program, they surveyed the countries of the common market.

In 1974, the journal Social Indicators Research was founded, in which many interesting aspects of the materials appeared. Personality and Individual Differences began publishing articles on the topic of individual differences in perceptions of happiness. The Journal of Personality and Social Psychology also began to publish articles on happiness on its pages. In 1999, the Journal of Happiness Research was created, edited by Wenhoven. In 1994, this researcher published his voluminous three-volume Correlates of Happiness, which reanalyzes 630 of the largest studies from around the world. Kahneman, Diener, & Schwarz produced another voluminous work, Foundations of Hedonic Psychology (Kahneman, Diener, & Schwarz), based on the results of the Princeton conference and containing chapters on most areas of happiness research.

Happiness is one of the eternal themes of humanitarian knowledge, since antiquity it has served as the subject of philosophical research. At the same time, it is difficult to imagine happiness as a subject of strictly scientific and even more so experimental research. However, the concept of human happiness is studied in many sciences: sociology, philosophy, psychology.

Happiness is a figurative concept that describes the state of a person, both spiritual and material. Happiness is so difficult to find and maintain because it requires the presence of high qualities in a person, especially purity, since only one who is pure is unchanged. People make the mistake of thinking that they can be happy by maintaining the lower states of consciousness: Hatred, jealousy, greed. Of course, you can be happy after insulting your neighbor, but then worries begin, you cannot sleep peacefully, and happiness goes away. Therefore, it was not true happiness. Real happiness is very high - where harmony, purity and love reign.

And a person already carries this happiness within himself. This happiness is in the field of human self-development and self-actualization. Analyzing all possible “attacks” of happiness, one can think that it is there, but only as a momentary moment, if happiness itself consists in satisfying the needs and demands of a person, and this is a long-term state of satisfaction, if it consists in a sense of self-realization. The problem of happiness can be formulated in two aspects: Firstly, as a problem of motivation in life, and secondly, as a problem of development and formation of personality. These are two sides of the same process. Psychology will become truly humanistic only when it looks at the problems of happiness through the lens of personal growth.

As a result of this fact, we have chosen the following research topic "Psychological features of the perception of the phenomenon of "happiness"".

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ФЕНОМЕНУ «ЩАСТЯ» У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАКОРДОНИХ ВЧЕНИХ	17
1.1. Феномен щастя, визначення, види, форми.....	17
1.2. Сенс щастя в формуванні особистості.....	31
1.3. Щастя, його прояви у житті особистості при проектуванні життєвого шляху.....	36
Висновки до 1 розділу.....	61
РОЗДІЛ 2. ВІКОВІ ТА ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ТА ПРОЯВУ ЩАСТЯ ОСОБИСТОСТІ	65
2.1. Вікові особливості розвитку особистості.....	65
2.2. Вікові кризи та їх періодизація.....	71
2.3. Гендерні особливості сприйняття щастя.....	84
2.4. Прояв щастя як показник психологічного здоров'я щастя.....	97
Висновки до 2 розділу.....	100
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЩАСТЯ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ СІМ'ЯХ	101
3.1. Організація емпіричного дослідження.....	101
3.2. Учасники дослідження та їх градація.....	106
3.3. Результати діагностики та їх аналіз.....	113
3.4. Корекційна робота з формування феномену щастя.....	166
Висновки до 3 розділу.....	176
ВИСНОВКИ	178
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	180
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження сутності феномену щастя у вітчизняній соціології та соціальної психології ще не ставало предметом спеціального вивчення, незважаючи на те, що до недавнього часу воно досить часто згадувалося в соціально-філософських і соціально-політичних деклараціях. Звичайно, феномен щастя насилу піддається строгому визначенню та вимірюванню. У зарубіжній соціальній психології проблема щастя як задоволеності життям привертала увагу багатьох дослідників. Найраніша анкета, присвячена з'ясуванню джерел щастя, була проведена на початку століття американським психологом Дж.Б. Ватсон. Пізніше, на початку 1940-х років, відомий психолог Е. Л. Торндайк склав список факторів задоволення життя, які він назвав «умовами хорошого життя». Однак ці ранні роботи були ізольовані і не покладалися на широку практику строгих соціально-психологічних досліджень. Ця практика розвивалася в розвинених західних країнах лише в останні десятиліття. У вітчизняній науці явище щастя досі потребує обширного вивчення, що підтверджує актуальність теми курсової роботи.

Історія експериментальних досліджень на щастя ще не довга, оскільки ця галузь виникла відносно недавно. У 1960-х роках американські дослідницькі організації почали ставити людям питання про щастя і задоволення. Це призвело до появи ранніх класичних творів. Серед них: «Модель людських турбот» Кантріля (The Pattern of Human Aeces, Cantril) - міжнародне опитування 23,875 респондентів; «Структура психологічного благополуччя» Бредберна (The Structure of Psychological Weil-being. Bradburn), в якому були використані результати дослідження, проведеного Національним центром дослідження думки (NORC); «якість американського життя» Кемпбелла, Конверса і Роджерса (The Quality of American Life, Campbell, Converse, & Rogers) — робота в рамках дослідницького центру Мічиганського університету. У 1967 році Вілсон опублікував рецензію на

літературу про щастя в психологічному бюлетені. У 1984 році Діллер повторив цю роботу, оновлюючи рецензію в 1999 році (Diener et al). Галлап та інші організації, які вивчають громадську думку, провели подальші дослідження, і не тільки в Америці: так, в Європі, в рамках програми «Євробарометр», опитали країни спільного ринку.

У 1974 р. засновано журнал «Дослідження соціальних показників» (Social Indicators Research), в якому з'явилося багато матеріалів що цікавлять нас аспектам. У виданні «Особистість і індивідуальні відмінності» (Personality and Individual Differences) стали публікуватися статті на тему індивідуальних відмінностей у сприйнятті щастя. Журнал «Психологія особистості та соціальна психологія» (The Journal of Personality and Social Psychology) також став розміщувати на своїх сторінках статті про щастя. У 1999 р. був створений журнал «Дослідження щастя» (Journal of Happiness Research), редактор якого - Венховен. У 1994 р. цей дослідник випустив свій об'ємний тритомник «Кореляти щастя» (Correlates of Happiness), де заново проаналізовані 630 найбільших досліджень з усього світу. Канман, Дінер і Шварц підготували інший об'ємна праця «Основи гедоністичної психології» (Foundations of Hedonic Psychology, Kahneman, Diener, & Schwarz) , що базується на результатах відбулася в Принстоні конференції і містить глави щодо більшості областей в дослідженні щастя.

Щастя — одна з вічних тем гуманітарного знання, з часів античності воно слугувало предметом філософських досліджень. При цьому важко уявити щастя як предмет строго наукових і ще більш настільки експериментальних досліджень. Однак поняття щастя людини вивчається в багатьох науках: Соціології, філософії, психології.

Щастя — образне поняття, що описує стан людини, як духовного, так і матеріального. Щастя так важко знайти і зберегти, бо вимагає наявності високих якостей у людини, а особливо чистоти, оскільки тільки той, хто чистий, незмінний. Люди роблять помилку думаючи, що вони можуть бути щасливі, підтримуючи нижчі стани свідомості: Ненависть, ревності,

жадібність. Звичайно, ви можете бути щасливі після того, як ображаєте свого сусіда, але потім починаються турботи, ви не можете спати мирно, і щастя йде геть. Отже, це не було справжнім щастям. Справжнє щастя дуже високе - де панує гармонія, чистота і любов. І людина вже несе це щастя всередині себе. Це щастя знаходиться в області саморозвитку людини і самоактуалізації. Аналізуючи всі можливі «атаки» щастя, можна думати, що воно там, але тільки як хвилиний момент, якщо саме щастя полягає в задоволенні потреб і запитів людини, і це довготривалий стан задоволення, якщо воно полягає в відчутті самореалізації. Проблему щастя можна сформулювати в двох аспектах: По-перше, як проблему мотивації в житті, по-друге, як проблему розвитку і становлення особистості. Це дві сторони одного процесу. Психологія стане по-справжньому гуманістичною лише тоді, коли вона дивиться на проблеми щастя через об'єктив особистісного зростання.

Внаслідок даного факту ми обрали наступну тему дослідження «Психологічні особливості сприйняття феномену «щастя»».

Об'єкт дослідження – щастя як психологічна категорія.

Предмет дослідження – сприйняття та прояв феномену щастя.

Мета дослідження: отримання вікових та гендерних кількісних показників, які свідчать про динаміку феномену щастя на життєвому шляху особистості.

В ході дослідженні нами були вирішені наступні завдання:

1. Аналіз літературних джерел та психологічних досліджень по сприйняттю феномену щастя.
2. Конкретизувати підходи до дослідження психологічної категорії щастя.
3. Підібрати методики адекватні предмету і меті дослідження.
4. Провести емпіричне дослідження та здійснити його аналіз.
5. Сформулювати та провести корекційну програму.
6. Здійснити висновки і пропозиції.

Гіпотезою нашого дослідження є припущення про існування

взаємозв'язку сприйняття феномену щастя в залежності від сімейного статусу, вікових та гендерних особливостей особистості.

Методи и методики дослідження:

У нашому дослідженні досліджувалося три групи методів:

1. Теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення літературних джерел).
2. Емпіричні методи дослідження (спостереження, бесіда, психодіагностика, психокорекція).
3. Математико - статистичні методи (математичне очікування, дисперсія, кореляційний аналіз).

Структура роботи: робота складається з вступу, трьох розділів - двох теоретичних та одного емпіричного, висновків та списку літературних джерел.

ВИСНОВКИ

Отже, за допомогою нашого дослідження, ми прийшли до висновку, що на стан щастя також впливає й сенсожиттєві орієнтації особистості, ми за допомогою статті Б. Н. Львовни це вияснили.

З ціллю в'яснення ієрархії сенсожиттєвих орієнтацій Н. Л. Биковой була проведена серія вимірювань (1997 – 1999), у яких в якості випробуваних прийняли участь школярі.

Більше сорока первоначально виділених життєвих смислів з усієї вибірки були згруповані в наступні категорії:

1. Сім'я (28,3%)
2. Пошук цілі (15,9%)
3. Задоволення (14,0%)
4. Духовні цінності (12,2%)
5. Кар'єра (10,6%)
6. Усвідомлення відповідальності за своє життя (8,9%)
7. Звичайний спосіб життя (5,1%)
8. Деструктивні цілі (5,0%)

Гендерний та віковий розподіл сенсової структури свідомості по параметру сенсожиттєвих орієнтацій приведено в табл. 1 та 2.

Таблиця 1 - Переважні тенденції в ієрархії сенсожиттєвих орієнтацій чоловіків та жінок (ступень вираженості сенсожиттєвого орієнтира: ↑ - підйом, ↓ - спад)

№ п/п	Сенсожиттєві орієнтири	Вікові групи (роки)				
		11 – 15	16 – 20	21 - 35	36 - 49	Більше 50
Чоловіки						
1	Сім'я	↑	↓		↑	
2	Пошук цілі	↑	↑		↓	↑
3	Задоволення	↑	↑	↑	↑	↑
4	Духовні цінності					↑
5	Кар'єра		↑			

продовження таблиці 1

6	Усвідомлення відповідальності					↑
7	Звичайний спосіб життя				↑	
Жінки						
1	Сім'я	↑		↑	↑	↑
2	Пошук цілі		↑		↑	
3	Задоволення	↑		↑		
4	Духовні цінності					↑
5	Кар'єра			↑		
6	Усвідомлення відповідальності		↑	↑	↓	
7	Звичайний спосіб життя	↑				↑
Фрустріруща ситуація («...залишилося жити шість місяців...»)						
Чоловіки						
1	Сім'я		↓	↑	↑	↓
2	Пошук цілі				↑	↑
3	Задоволення		↑			↓
4	Духовні цінності	↑	↑			
5	Кар'єра		↑	↓	↓	↓
6	Усвідомлення відповідальності		↑	↓		
7	Звичайний спосіб життя		↓			↑
Жінки						
1	Сім'я				↑	↓
2	Пошук цілі	↑	↓	↑		↓
3	Задоволення					
4	Духовні цінності				↓	↑
5	Кар'єра					
6	Усвідомлення відповідальності		↑	↑		↑
7	Звичайний спосіб життя		↓	↓	↑	↓

Таблиця 2 - Ієрархічна структура життєвих сенсів в залежності від статі та віку

Життєві сенси (1997 – 1999 рр., 301 особа)				
Вікові групи (роки)				
11 - 15	16 – 20	21 - 35	36 - 49	Більше 50
Чоловіки				
Сім'я	Задоволення	Сім'я	Сім'я	Сім'я
Задоволення	Пошук цілі	Задоволення	Пошук цілі Задоволення	Задоволення
Пошук цілі	Сім'я	Пошук цілі	Духовні цінності	Духовні цінності
Духовні цінності	Духовні цінності	Духовні цінності	Звичайний спосіб життя	Пошук цілі
Кар'єра	Кар'єра		Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідально

				сті
--	--	--	--	-----

продовження таблиці 2

				Звичайний спосіб життя
Жінки				
Сім'я	Пошук цілі	Сім'я	Сім'я	Сім'я
Задоволення	Сім'я	Пошук цілі	Пошук цілі	Пошук цілі
Пошук цілі	Задоволення	Задоволення	Задоволення	Задоволення
Духовні цінності	Духовні цінності	Духовні цінності	Духовні цінності	Духовні цінності
Звичайний спосіб життя	Кар'єра	Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності
Кар'єра	Усвідомлення відповідальності	Кар'єра	Звичайний спосіб життя	Усвідомлення відповідальності
	Звичайний спосіб життя	Звичайний спосіб життя		
Життєві сенси (1997 – 1999 рр., 301 особа)				
Вікові групи (роки)				
11 - 15	16 – 20	21 - 35	36 - 49	Більше 50
Фруструюча ситуація («...залишилося жити шість місяців...»)				
Чоловіки				
Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності Сім'я	Пошук цілі Сім'я	Пошук цілі
Сім'я	Задоволення	Задоволення Звичайний спосіб життя	Усвідомлення відповідальності	Звичайний спосіб життя
Пошук цілі Задоволення	Духовні цінності	Пошук цілі Духовні цінності Деструктивні цілі	Звичайний спосіб життя	Сім'я
Духовні цінності Звичайний спосіб життя	Сім'я		Задоволення	Усвідомлення відповідальності
	Пошук цілі		Деструктивні цінності	
	Деструктивні цінності			
	Звичайний спосіб життя			
Жінки				
Усвідомлення	Задоволення	Сім'я	Сім'я	Усвідомлення

відповідальності				відповідально сті
Духовні цінності	Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності	Усвідомлення відповідальності	Сім'я

продовження таблиці 2

Пошук цілі	Сім'я	Задоволення	Пошук цілі	Духовні цінності
Задоволення Звичайний спосіб життя	Духовні цінності	Духовні цінності	Звичайний спосіб життя	Звичайний спосіб життя
Сім'я	Пошук цілі	Звичайний спосіб життя	Задоволення	Задоволення
		Пошук цілі	Духовні цінності Деструктивні цілі	

Перше місце у сенсожиттєвих орієнтаціях у чоловічій статі займає цінності «сім'я», маючи найбільшу частоту у вікових групах 11 – 15 років та 39 й далі. У віці 16 – 20 років спостерігається значне зниження представленості орієнтації на цінність сім'ї, перекривається прагненням до задоволення, в цілому замикаючим одне з провідних міст на протязі усього вікового діапазону. Частота категорії «пошук цілі» зростає до 11 – 15 рокам, а в 16 – 20 років досягає максимуму, поступово знижується до періоду криза середнього віку. Актуальність даної направленості знову з'являється в перед- та пенсійний період. Категорія «духовні цінності» виявляє себе на протязі усього досліджуваного вікового діапазону, із тенденцією до росту в перед- та пенсійний періоди. Категорія «кар'єра» явно виявляє у віковому діапазоні 16 – 20 років; а категорія «відповідальності» - у вибірці більше 50 років. Категорія «звичайний спосіб життя» часто характеризує період від 36 до 49 років.

Для обличь жіночої статі домінуючими в структурі сенсожиттєвих орієнтацій являється цінність «сім'я», маюча тенденцію до зниження лише в 16 – 20 років. В 16 – 20 років орієнтація на «пошук цілі» в житті займає пікове положення, маючи наступний свій вже незначний пік у 36 – 49 років. Середню позицію займає прагнення до «задоволенню» в 11 – 15 років, маючи

наступний свій пік в 21 – 35 років. «Духовні цінності» значний пій в пізній період життя. Сесожиттєва орієнтація усвідомлення «відповідальності» за своє життя починає свій розвиток в 16 – 20 років, різко виростає до 21 – 35 рокам, має незначну тенденцію до зниження в 36 – 49 років, залишаючись далі на досягнутому рівні. Прагнення зробити «кар'єру» у житті характеризує жінок від 21 до 35 років. В останні періоди більше значення придається «звичайному способу життя», маючи максимальне значення в 11 – 15 років й більше 50.

Лінгвістично конструююча в свідомості фрустріруюча ситуація надає помітне впливання на ієрархію цінностей. Ситуація фрустрації «запускає» запитання: «Якщо б я дізналася (вся), що мені залишилося жити шість місяців з сьогоднішнього дня, як би я їх прожила (в)?».

У обличь чоловічої статі домінує свідомість «відповідальності» за своє життя. Орієнтація на «задоволення» досягає максимуму до 16 – 20 рокам, далі спостерігається різкий скачок у верх до 21 – 35 рокам, потім знову збільшується й доволі таки сильно знижується після 50 років. Значимість «духовних цінностей» в цьому випадку виявляється починає з підліткового віку й до 21 – 35 років, з максимальним значення м у юнацькому віці. Прагнення до «звичайного способу життя» має зростаючу тенденцію, досягаючи максимальної частоти після 50 років; помітне зниження виявляється у 16 – 20 років. Категорія «ціль» життя виявляє різкий підйом від зокрема з періоду 36 – 49 років, досягаючи максимуму у віковій групі більше 50 років.

Для обличь жіночої статі у штучно створеній фрустріруючій ситуації категорія «відповідальність» за своє життя стабілізується у віковому діапазоні від 16 – 20 років та досягає найвищих частот після 50 років. Категорія «духовні цінності», значно зменшилася по частоті у 36 – 49 років, далі істотно зростає після років. Цінність «сім'ї» виявляється і в критичній ситуації (лінгвістично конструюємої) – частотний вік з максимумом у 36 – 49 років й знижується після 50 років.

Аналіз структури сенсожиттєвих орієнтаціях без гендерної диференціації по віковому параметрі дає наступну картину.

У віковій групі 11 – 15 років «відомим» сенсожиттєвими орієнтирами являється цінності «сім'я» та «задоволеність», потім - «пошук цілей у житті». У лінгвістично конструюемі критичні моменти життя виставляється послідовність категорій змінюється: на перше місце виходить «усвідомлення відповідальності за своє життя», а потім – «цінності духовного розвитку» та «пошук цілі свого життя».

В групі 16 – 20 років цінність «сім'ї» поступається місцю «пошук цілі» та «сєнс свого життя»; потім «задоволення» та «духовні цілі». У цій віковій групі виявляється також орієнтація на «кар'єру» та «усвідомлення відповідальності» за своє життя. У критичній ситуації виявляється, передусім, «усвідомлення відповідальності», а потім цінність «сім'ї», «духовні цінності» та необхідність «пошуку цілі». Як крайній варіант відхід від вирішення проблеми виявляє себе деструктивні цілі, частіше зустрічається у чоловіків.

Для вікового періоду 21 – 35 років показниковим становиться наявність відомих орієнтацій на «сім'ю», потім, з однаковою частотою – «пошук цілі» й «задоволеність». Далі в ієрархії також представлені по зменшувальній: «духовні цінності», «усвідомлення відповідальності», прагнення зробити «кар'єру» або «жити звичайним способом». Для критичної ситуації характерними становиться те, що за цінностями «сім'ї» зберігається пріоритет, потім слідує – «усвідомлення відповідальності» за своє життя, «задоволення», «звичайний спосіб життя», «духовний розвиток» та «ціль у житті».

В 36 -49 років пріоритет цінності «сім'ї» поєднується з «пошуком цілі» свого життя, а також прагненням до «задоволення». Менше представлене усвідомлення «духовних цінностей», й останню сходинку ділять «усвідомлення відповідальності» та «звичайний спосіб життя». В критичній ситуації високу якість зберігає цінність «сім'ї». потім слідом «усвідомлення

відповідності» та «пошук цілі життя». Замикають структуру прагнення до «звичайного способу життя», прагнення до «задоволення», а також «деструктивні цілі», більш характерні для чоловіків.

У групі 50 років цінність «сім'ї» домінує, потім слідує «пошук цілей» свого життя. Певна частина цієї групи проявляє прагнення до «задоволення». У лінгвістичній модельованій ситуації «останнього дня» найбільше часто у цій віковій групі, також як й підлітків, реєструє сенсожиттєва орієнтація «відповідальності за своє життя»; цінність «сім'ї» уходить на другий план, а за тим слідує «духовні цінності», «пошук цілі свого життя» та «звичайний спосіб життя».

Можна запропонувати найбільш повно структурована (представленість усіх категорій) система сенсожиттєвих орієнтацій у зрілому віці. Структура сенсожиттєвих орієнтацій підлітків у більшому відображає ієрархію категорій обличч старшого віку. Цінність «сім'ї», присвоєна у дитинстві, займає на протязі усього життя одне з відомих місць, і лише у юнацькому віці поступається більш актуальній сенсожиттєвій орієнтації – «пошуку цілі життя».

Щастя — психоемоційний стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення та безмежної радості. Те, що викликає відчуття найвищого задоволення життям, дає радість людині. Стан чи якість бути щасливим; насолоджуючий досвід чи емоція, що породжується від володіння добром чи задоволення бажань; втіха, приємність; благословенність.

Щастя - це не тільки психологічне, а й філософське питання, здавна хвилюючий людство. Тему щастя розглядала величезна кількість геніальних людей, які піднімають загальнолюдські питання, від давньогрецьких філософів, до наших сучасників, які працюють в різних галузях філософії та психології.

У результаті аналізу деякою літератури, яка описує даний аспект людського буття, було з'ясовано, що щастя - одне з найважливіших

переживань людини, що носять позитивний характер. Джерело щастя - задоволення потреб. Коли ж потреби досягають вищого етапу свого розвитку, викликаючи потребу самореалізації, вона стає одним з основних шляхів до досягнення щастя. Задоволення цієї потреби носить багатозначний характер: по-перше, що виконується людиною соціальна роль має найважливіше значення в існуванні і розвитку суспільства, а по-друге, воно приносить щастя, яке наповнює людину енергією, силою, визначає його позитивне ставлення до себе і світу, підтримує стан біологічного та психологічного здоров'я.

На думку американського психолога Абрахама Маслоу сутністю щастя є задоволення потреб.

Маслоу вважає, що люди мають п'ять рівнів потреб:

- фізіологічні потреби — голод, спрага, сон
- потреби безпеки
- потреби спілкування і любові
- потреба в повазі
- потреба самореалізації

По задоволенню потреб нижчого рівня виходять на перший план потреби більш вищого порядку. Щаслива людина — це людина, яка задовольняє всі потреби. Оскільки найвищою є потреба самореалізації, можна припустити, що люди щасливі — це люди самореалізовані.

На мою думку найщасливіші – це діти, адже вони живуть зовсім не турбуючись про те, що буде завтра, вони живуть кожним днем та кожною миттю свого дитинства. Та коли людина виростає, то вона завжди, ну майже завжди хоче назад у дитинство. Ця потреба виникає тоді, коли у дорослої людини виникають проблеми в житті. Адже, буди дитиною – по перше це ніяких турбот за себе та інших, а коли дитина починає рости, то виникають питання ким буди у соціумі та як реалізувати себе. Тому відчуття щастя добре відчувають діти, та люди котрим настає по 65 років. Але це не факт,

що зараз людина може відчутти стан щастя в такому віці, адже, смертність в такий вік неминуча.

У результаті ж проведеного мною дослідження, було доведено, що показник рівня щастя знижується з віком, чим доросліша людина тим відчуття щастя немає аж поки не настане 65 років, вік коли особа не веде досить сильно подвижний спосіб життя, а просто радіють світу та життю, не маючи для цього вагомого приводу. Я вважаю, що дане питання було, є і буде актуальним завжди. Тому воно вимагає подальших вивчень, які врешті-решт зможуть допомогти людям залишатися щасливими.

Як говорив Ф.М. Достоевський: "Щастя не в щасті, а в його досягненні". Тому людині необхідно завжди до чогось прагнути, досягати все нових і нових вершин, ніколи не зупиняючись на шляху до мети, і тоді життя дуже часто буде балувати його щастям.